

Аліна Четверик-Бурчак,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогічної та вікової психології,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна 72, м. Дніпро, Україна
yaneznauib66@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-6589-416X>

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ДІТЕЙ РІЗНОЇ СИБЛІНГОВОЇ ПОЗИЦІЇ

Метою дослідження є теоретичне визначення та емпірична перевірка особливостей ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції. У роботі використано теоретичні (метод аналізу наукових підходів і концепцій, наявних в психології з проблеми ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції) і емпіричні методи (тестування). Встановлено, що батьківському ставленню до «єдиних» дітей властивий високий рівень прийняття, непослідовність вимог та методів виховання, більш високі показники вимогливості, контролю, тривоги за дитину, порівняно зі ставленням до «молодших» дітей. Задоволеність батьків відносинами з «єдиними» дітьми вища, порівняно з батьками декількох дітей. Для батьківського ставлення до «старших» дітей характерні кооперація, вимогливість у поєднанні з непослідовністю виховних впливів, суворість, автономність, більш високі показники психологічної дистанції. Ставлення батьків до молодшої дитини характеризується нижчим рівнем контролю, більш низькими показниками вимогливості, меншим рівнем автономності. Підтверджено наявність специфіки ставлення батьків до дітей, залежно від порядку їх народження.

Ключові слова: батьківсько-дитячі стосунки, порядок народження, сиблінгова позиція, виховні установки, батьківське ставлення.

Вступ

Сім'я це складна система взаємовідносин, природний контекст розвитку, в якому з часом складаються свої стереотипи взаємодії. Ці стереотипи створюють структуру сім'ї, в якій кожен її член займає своє місце, бере участь у виконанні певних функцій. Функціонування сімейної системи забезпечує задоволення потреб її членів, підтримує індивідуальність, і в той же час, створює відчуття приналежності до цілого. Підвищення рівня стресогенності життя у сучасних нестабільних політичних та соціально-економічних умовах, зростання нестриманості людей у прояві емоцій, що призводить до конфліктів, жорстокості, агресії у міжособистісних стосунках, зумовлюють актуальність дослідження особливостей батьківського ставлення, як можливого напрямку корекції та попередження порушень поведінки та профілактики психологічного здоров'я дитини.

Розглядаючи сім'ю як систему, виділяють декілька підсистем, які знаходяться у постійній взаємодії та взаємовпливі: індивідуальність, подружжя, батьківство та сиблінги. Поява дитини змінює сімейну структуру, здійснюється перерозподіл функцій, обов'язків, сімейних стосунків та сімейних правил. Брати та сестри створюють першу групу рівних, в яку вступає дитина. Вони продукують власну систему взаємодії (ведення переговорів, співпраця, суперництво). В той самий час, батьки вибудовують свої стереотипи взаємодії з дітьми, в залежності від своїх

власних очікувань, психічних рис дітей, їх віку, порядку народження (старша, молодша, середня або єдина дитини у сім'ї) тощо. Особливості взаємодії у сім'ї мають короткострокові та довгострокові наслідки у житті кожного з її членів (Осьодло, 2017; Посвістак, 2017).

Сучасні дослідження особливостей взаємовідносин сиблінгів у дорослому віці підтвердили наявність зв'язку між батьківським ставленням та близькістю стосунків між сиблінгами. Зокрема, встановлено, що конфлікти між сиблінгами залежать від віку, статі (серед дівчат рівень конфліктності вищий), рівня нарцисизму та батьківського «фаворитизму», тобто різного відношення до дітей у родині (Finzi-Dottan, 2010). Проте, результати дослідження зв'язку сиблінгової позиції та відчуття відповідальності у дорослому віці не підтвердили наявність статистично значущих розбіжностей між групами дітей з різним порядком народження (Zuriga, 2011). Дослідження зв'язку батьківської емпатії та любові з оптимальним функціонуванням особистості у юнацькому віці, свідчить про наявність зв'язку емпатії з адаптивним функціонуванням, в той самий час як відсутність проявів любові з боку батьків, пов'язана з депресією, низьким рівнем самооцінки та нарцисизмом (Nevelyn, 2008).

Психологічні дослідження батьківсько-дитячих стосунків підкреслюють різні фактори-детермінанти батьківського виховання, зокрема встановлено зв'язок

материнського ставлення в залежності від віку дитини. Матері дошкільнят орієнтовані на співчуття, заохочення ініціативи та самостійності дитини. Діти молодшого шкільного віку виховуються в умовах обережного прояву емоцій та оцінок з боку батьків, на тлі придушення небажаних для шкільного навчання особистісних рис та форм поведінки. Така тенденція особливо прослідковується при вихованні «другої» дитини, що є, з одного боку, результатом набутого досвіду виховання первістка, бажання врахувати помилки, та усвідомлення об'єктивних труднощів навчання та необхідності активної допомоги дитині – з іншого. Підлітки викликають загострену увагу матерів, що містить одночасно тенденції і до відторгнення, і до симбіозу, на тлі підвищеного контролю (Маленова, 2014).

Фактор порядку народження – важлива детермінанта установок, що супроводжують стиль життя особистості. Нещодавнє дослідження, проведене на підставі аналізу опитування дітей, встановило, що відмінності у ставленні батьків більшою мірою проявляються у різностатевих діадах сиблінгів, порівняно з дітьми однакової статі. Батьки надають перевагу «старшим» сиблінгам у питаннях надання привілеїв та розподілення домашніх зобов'язань. Ставлення батьків до молодших сиблінгів характеризується більш високим рівнем прив'язаності та більшим часом тривалості взаємодії. Диференційоване ставлення до сиблінгів більш властиве матерям, порівняно з батьками. Встановлено, що батьки більше часу проводять з синами, порівняно з доньками (Роопат, 2012). «Старших» сиблінгів батьки характеризують як більш академічно успішних, в той же час зазначають, що «молодші» діти досягають більш значних успіхів у соціальній взаємодії (Алексеева, 2008; Laining, 1994).

Висловлене дозволило конкретизувати мету нашої роботи – теоретичне визначення та емпіричне дослідження особливостей ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції.

Мета дослідження була конкретизована у наступних завданнях:

- визначити особливості батьківського ставлення до «старших», «молодших», та «єдиних» дітей у сім'ї;
- дослідження батьківських установок в залежності від сиблінгової позиції дитини;
- виявити особливості батьківського та материнського ставлення до дітей, в залежності від порядку їх народження.

Дослідження особливостей ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції ґрунтується на наступних припущеннях:

1. Батьківському ставленню до єдиних дітей дошкільного та молодшого шкільного віку властиве прийняття, кооперація, непослідовність, більш високі

показники вимогливості, контролю, симбіозу, інвалідації та тривоги за дитину, порівняно з іншими сиблінговими позиціями.

2. Для батьківського ставлення до старших дітей характерне прийняття, кооперація, вимогливість, суворість, автономність, більш високі показники психологічної дистанції, соціальної бажаності поведінки та більш низькі показники тривоги, порівняно з сиблінговою позицією «молодшої» дитини.

3. Ставлення батьків до молодшої дитини характеризується прийняттям, інфантилізацією, контролем, більш низькими показниками вимогливості та соціальної бажаності поведінки.

4. Задоволеність стосунками із «молодшою» дитиною буде вищою за показники інших сиблінгових позицій.

5. Існують відмінності у ставленні матерів та батьків по відношенню до дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Методологія та методи дослідження

У роботі використовувалися теоретичні (метод аналізу наукових підходів і концепцій, наявних в психології з проблеми ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції) і емпіричні методи (тестування). Для обробки даних застосовувалися методи кількісного (непараметричний статистичний критерій U Манна – Уїтні) і якісного аналізу. Статистична обробка результатів дослідження здійснювалась із застосуванням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 20.

Психодіагностичне тестування проводилось з використанням надійних і валідних психодіагностичних методик, адекватних цілям і завданням дослідження. Зокрема: 1) «Опитувальник батьківського ставлення» (А. Я. Варга, В. В. Столін); 2) опитувальник «Взаємодія батьки-дитина» І. М. Марковська; 3) опитувальник «Вимір батьківських установок та реакцій» (PARI) Е. Шеффера та Р. Белла (в адаптації Т. В. Архирєєвої).

«Опитувальник батьківського ставлення» орієнтований на дослідження особливостей батьківської позиції матері чи батька по відношенню до конкретної дитини, вивчає індивідуальний досвід батьків у вихованні. Результати опитувальника відображаються у п'яти шкалах: прийняття-відторгнення, кооперація, симбіоз, контроль, відношення до невдач дитини.

Для діагностики особливостей взаємодії батьків та дітей було використано опитувальник «Взаємодія батьки-дитина», який дозволяє дослідити взаємодію батьків та дітей різного віку. Він представлений наступними шкалами: «невимогливість-вимогливість батьків», «м'якість – суворість», «автономність – контроль по відношенню до дитини», «емоційна дистанція – емоційна близькість дитини до батьків», «відсутність співробітництва – співробітництво», «тривожність за дитину», «непослідовність-послідовність батьків», «виховна конфронтація у сім'ї», «задоволеність відносинами батьків та дитини»

Опитувальник «PARI» спрямований на вивчення найбільш загальних особливостей батьківського виховання та не пов'язаний з установками на виховання конкретної дитини, тому у своєму дослідженні ми використали його аналіз особливостей відношення матерів та батьків до «єдиних» дітей, та дітей, що мають братів чи сестер. Опитувальник дозволяє визначити наступні діагностичні показники: «вербалізація», «надмірне піклування», «залежність від сім'ї», «придушення волі дитини», «жертвність батьків», «побоювання образити», «подружні конфлікти», «суворість батьків», «дратівливість батьків», «виключення поза сімейних впливів», «заохочення залежності дитини від батьків», «придушення агресивності дитини», «мучеництво батьків», «партнерські стосунки», «заохочення активності дитини», «ухилення від конфліктів», «байдужість чоловіка», «придушення сексуальності дитини», «домінування матері», «нав'язливість батьків», «дружні стосунки між батьками та дітьми», «прагнення прискорити розвиток дитини», «несамостійність матері».

Організація дослідження

У дослідженні брали участь 30 повних сімей, що перебувають у першому шлюбі та мають рідних дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Загальна кількість досліджуваних 60 батьків (30 матерів (віком від 26 до 45 років) та 30 татусів (віком від 30 до 54 років)).

Розпочинаючи дослідження, ми припустили, що існують особливості ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції. Для перевірки цього припущення досліджуваних було розподілено на 3 групи: 1) батьки єдиної дитини у сім'ї (n=30); 2) батьки «молодших» дітей (n=30); 3) батьки «старших» дітей (n=30). Слід зауважити, що батьки (за виключенням батьків «єдиної» дитини) заповнювали опитувальники окремо, стосовно кожної дитини у сім'ї. У своєму дослідженні ми обмежились позиціями «єдиної», «молодшої» та «старшої» дитини, проте позиція середньої дитини має свою специфіку, та її дослідження складає перспективу наших подальших досліджень.

Результати та дискусії

Статистичний аналіз результатів зіставлення груп батьків з «єдиними» та «старшими» дітьми представлений у Таблиці 1.

Таблиця 1

Результати зіставлення груп досліджуваних з дітьми різної сиблінгової позиції («єдині» та «старші» діти) за методикою «Опитувальник батьківського ставлення»

Шкали	Показник U-критерію (емпіричного)
Прийняття – відторгнення	235**
Кооперація	421,5
Симбіоз	371,5
Контроль	341
Відношення до невдач дитини	343

Примітка. ** – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,01$

Отримані результати свідчать про те, що існують значущі відмінності між «єдиними» та «старшими» дітьми у сім'ї за показниками прийняття. Як бачимо, у батьків «єдиної» дитини більш виражене прийняття індивідуальності дитини, схвалення її інтересів та підтримка планів порівняно з групою батьків «старших» дітей. Вірогідно це пов'язано з тим, що батьки мають можливість спрямувати всю свою увагу та любов на єдину дитину, бути більш зосередженими на її внутрішньому світі та переживаннях.

Не зважаючи на те, що ми не отримали значущих відмінностей між групами досліджуваних за показниками контролю та відношення до невдач дитини, можна говорити про тенденції до більш вираженого контролю за життєдіяльністю єдиних дітей, схильністю до їх інфантилізації порівняно зі «старшими». Усвідомлення батьками тенденції до інвалідації дитини, розуміння прагнення дитини до самостійного подолання труднощів, що відповідають рівню її психічного розвитку, вірогідно, буде сприяти підвищенню рівня самооцінки, самоповаги та суб'єктивного благополуччя дитини.

Таблиця 2

Результати зіставлення груп досліджуваних з дітьми різної сиблінгової позиції («єдині» та «молодші» діти) за методикою «Опитувальник батьківського ставлення»

Шкали	Показник U-критерію (емпіричного)
Прийняття – відторгнення	401
Кооперація	381,5
Симбіоз	343,5
Контроль	256,5**
Відношення до невдач дитини	370

Примітка. ** – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,01$

Зіставлення груп досліджуваних з «єдиними» та «молодшими» дітьми дало змогу підтвердити значущі відмінності за показниками контролю. Тобто, батьки «єдиних» дітей більш схильні до авторитарного контролю, встановлення суворих дисциплінарних меж, що у поєднанні з результатами Таблиці 2, може свідчити

про схильність батьків «єдиних» дітей до гіперпротекції.

Аналізуючи розбіжності між ставленням батьків до «старших» та «молодших» дітей ми отримала наступні результати:

Таблиця 3

Результати зіставлення груп досліджуваних з дітьми різної сиблінгової позиції («старші» та «молодші» діти) за методикою «Опитувальник батьківського ставлення»

Шкали	Показник U-критерію (емпіричного)
Прийняття – відторгнення	353
Кооперація	320*
Симбіоз	343,5
Контроль	392
Відношення до невдач дитини	370

Примітка. * – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,05$

Отже, ставлення батьків до «старших» дітей характеризується більш високими показниками позитивної оцінки здібностей, стимулювання самостійності та ініціативності, порівняно з «молодшими». Можливо, інформування та акцентування уваги батьків, стосовно зазначеної специфіки їх ставлення до старших дітей, буде стимулювати розвиток відповідних якостей і у «молодших».

Результати аналізу показників ставлення батьків різної сиблінгової позиції за методикою «Взаємодія батьки-дитина» свідчать про те, що батьки «єдиних» та «старших» дітей більш вимогливі до них, вимагають більш високих показників відповідальності (при зіставленні з групою «молодших», відповідно: $U=326$,

$p \leq 0,05$; $U=300,5$, $p \leq 0,05$). Для виховання «єдиних» та «старших» дітей, при зіставленні з групою «молодших», більш характерна непослідовність у вимогах до дитини, нестійкість у застосуванні покарань та заохочень (відповідно: $U=288$, $p \leq 0,01$; $U=306$, $p \leq 0,05$). Крім того, було виявлено більш високі показники тривожності за дитину у батьків «єдиної» дитини порівняно з батьками «молодших» та «старших» сиблінгів (відповідно $U=311$, $p \leq 0,05$; $U=333$, $p \leq 0,05$). Виховна непослідовність та тривожність можуть бути пов'язані з тим, що при народженні первістка сімейна система зазнає змін усіх структур, з'являється нова підсистема батьківства, що стикає батьків з новими вимогами та

викликами, це може породжувати невпевненість, відчуття некомпетентності, та вимагає зусиль для відновлення гомеостазу сімейної системи. Друга дитина, вірогідно виховується в більш емоційно сприятливій ситуації, ніж єдина, оскільки батьки більш стримано реагують на труднощі у вихованні, подолання яких включає їх позитивну переінтерпретацію (Маленова, 2014).

Ставлення батьків до «єдиних» дітей на статистично значущому рівні відрізняється від ставлення до «старших» та «молодших» за показником задоволеності відносинами батьків та дитини (відповідно: $U=314,5$, $p\leq 0,05$; $U=308$, $p\leq 0,05$). Пов'язуємо це з тим, що ресурси батьків (матеріальні, психологічні, вільний час тощо) повністю зосереджені на потребах однієї дитини, на її розвитку та спілкуванні з нею, на відміну від батьків двох дітей, які вимушені розподіляти свою увагу між двома сиблінгами. Поява другої дитини на певний час порушує емоційний баланс сім'ї, батьки зустрічаються з явищами суперництва та ревнощів, що може відобразитись на відчутті задоволеності відносин з дітьми. Консультування батьків з цього приводу, пояснення нормативності протікання специфічного кризового моменту у сімейній системі, вірогідно, буде сприяти прискоренню відновлення гомеостазу сімейної системи, формуванню сприятливої психологічної атмосфери у стосунках між її членами.

Виховання «старших» дітей відрізняється підвищеним рівнем автономності (при зіставленні з групою «молодших», $U=276,5$, $p\leq 0,01$). Припускаємо, що це зумовлено необхідністю виховання молодшої дитини, яка певною мірою об'єктивно менш самостійна за старшу.

Ставлення батьків до «молодших» дітей, порівняно з групою батьків «старших» характеризується більш м'якими вимогами та гнучкими правилами по відношенню до молодших ($U=276,5$, $p\leq 0,01$). Вірогідно, це пов'язано зі стереотипним відношення суспільства до молодших, виховання яких відрізняється зменшенням рівня вимог та відповідальності, на відміну від позиції старших сиблінгів, від яких з появою молодшої дитини вимагають ще більше самостійності та відповідальності. Любов батьків вони намагаються «завоювати» соціально бажаними успіхами у навчанні, спорті, отримуючи таким чином психологічну вигоду (відчуття значущості та любові батьків).

На наступному етапі було здійснено аналіз ставлення матерів за методикою «PARI». Статистично значущі результати зіставлення груп досліджуваних з «єдиною» дитиною, та матерями двох дітей представлені у Таблиці 4.

Таблиця 4

Результати зіставлення груп досліджуваних з дітьми різної сиблінгової позиції («єдині» та діти, що мають брата чи сестру) за методикою «Опитувальник батьківського ставлення»

Шкала	Показник U-критерію (емпіричного)
Надмірне піклування	320*
Залежність від сім'ї	287**
Побоювання образити	314,5*
Партнерські стосунки	337*
Нав'язливість батьків	290**

Примітка. ** – статистично значущі розбіжності на рівні $p\leq 0,01$;

* – статистично значущі розбіжності на рівні $p\leq 0,05$

Як свідчать отримані дані, матері, що мають одну дитину схильні до надмірного піклування, оберігання дитини від труднощів у житті, втручаються у внутрішній світ дитини, вони відчують страх завдати шкоду дитині, що вірогідно пов'язано з відчуттям власної некомпетентності у сфері виховання дітей. Слід звернути увагу матерів «єдиних» дітей на тенденцію до гіперпротекції, що у дорослому віці може призвести до невпевненості у власних можливостях, залежності від оточуючих тощо. Для ставлення матерів, що мають двох дітей, в більшій мірі властиві партнерські стосунки з дітьми, і в той же час, такі матері відчують залежність від сім'ї, що, можливо, пов'язано з віком дітей.

На завершальному етапі нашого дослідження ми здійснили аналіз відмінностей ставлення батьків та матерів дітей різних сиблінгових позицій. Зіставлення батьківського ставлення до «єдиних», «старших» та «молодших» дітей виявило наявність статистично значущих відмінностей за шкалою «емоційна дистанція – емоційна близькість дитини до батьків» (відповідно: $U=302,5$, $p\leq 0,05$; $U=330,5$, $p\leq 0,05$; $U=299$, $p\leq 0,05$). Таким чином, матері, порівняно з батьками більш емоційно близькі з дітьми, не залежно від їх сиблінгової позиції. Матері «старших» більш вимогливі ніж батьки ($U=305$, $p\leq 0,05$), в той час як батьки «старших», в більшій мірі, ніж матері, задоволені стосунками з дитиною ($U=280,5$, $p\leq 0,01$).

Висновки

Узагальнення отриманих результатів дослідження особливостей ставлення батьків до дітей різної сиблінгової позиції дозволило констатувати:

1. Наше припущення, стосовно особливостей ставлення батьків до «єдиних» дітей дошкільного та молодшого шкільного віку підтвердилось частково. Батьківському ставленню до «єдиних» дітей властивий високий рівень прийняття, непослідовність вимог та методів виховання, більш високі показники вимогливості, контролю, тривоги за дитину, порівняно з сиблінговою позицією «молодшої дитини». Задоволеність батьків відносинами з «єдиними» дітьми вища, порівняно з батьками декількох дітей. Подібне ставлення можна вважати тенденцією до гіперпротекції, наслідки якої можуть впливати на емоційне, психологічне та соціальне благополуччя дитини.

2. Для батьківського ставлення до «старших» дітей характерні кооперація, позитивна оцінка здібностей, вимогливість у поєднанні з непослідовністю виховних впливів, суворість, автономність, більш високі показники психологічної дистанції.

3. Ставлення батьків до молодшої дитини характеризується нижчим рівнем контролю, більш низькими показниками вимогливості, меншим рівнем автономності, порівняно з іншими сиблінговими позиціями.

4. Припущення стосовно того, що батьки більш задоволені стосунками із «молодшою» дитиною не підтвердилось.

5. Отримані дані підтвердили наявність специфічних особливостей батьківського та материнського ставлення, пов'язані з сиблінговою позицією. Матері «старших» дітей більш вимогливі, ніж батьки. Батьки в більшій мірі, ніж матері задоволені стосунками зі «старшими», що узгоджується з існуючими дослідженнями у цій галузі (Евтух, 2013; Lynn Ng, 2014).

Результати дослідження можуть бути використані у програмах, просвячених розвитку сім'ї, у консультативній діяльності, для покращення якості взаємовідносин та комунікації між батьками та дітьми, що у довгостроковій перспективі матиме на меті збереження оптимального функціонування та психологічного здоров'я дітей. Перспективним є дослідження особливостей батьківського ставлення та очікувань до сиблінгів у багатодітних родинах, особливостей позиції середньої дитини, специфіки взаємовідносин батьків та сиблінгів з урахуванням їх віку, гендерної та статеві приналежності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева О. С. Порядок рождения и когнитивное развитие сиблингов / О. С. Алексеева // Психологические исследования: электрон. науч. журн. – 2008. – N 2(2).

2. Евтух Т. В. Различающееся отношение в системе «Родители-дети» / Т. В. Евтух, Л. Л. Баландина

// Вестник ПГГПУ Серия № 1. Психологические и педагогические науки. – 2013. – С 63-75.

3. Маленова А. Ю. Сиблинговая позиция и возраст ребенка как факторы материнского отношения / А. Ю. Маленова, А. В. Ляшевская // Вестник Омского университета. Серия «Психология». – 2014. – № 2. – С. 48–57.

4. Осьодло В. І. Проблема сиблінгових стосунків у сім'ї: впорядкування наукового дискурсу / В. І. Осьодло // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2017. – Вип.1.

5. Посвістак О. А. Теоретико-історичні основи психології сім'ї / О. А. Посвістак. – Хмельницький: ХНУ, 2017. – 402 с.

6. Laining A. S. Parent perceptions and expectations for siblings of different birth-order position. *Retrospective Theses and Dissertations*. 1994.

7. Nevelyn N. Trumpeter, P. J. Watson, Brian J. O'Leary & Bart L. Weathington. Self-Functioning and Perceived Parenting: Relations of Parental Empathy and Love Inconsistency with Narcissism, Depression, and Self-Esteem. *The Journal of Genetic Psychology*. 2008. 169:1. p.51-71, DOI: 10.3200/GNTP.169.1.51-71

8. Poonam & Shakuntala Punia. Impact of Parental and Contextual Factors on Differential Treatment of Siblings in the Families. *Studies on Home and Community Science*, 2012. 6:2, p. 107-112, DOI: 10.1080/09737189.2012.11885375

9. Ricky Finzi-Dottan & Orna Cohen. Young Adult Sibling Relations: The Effects of Perceived Parental Favoritism and Narcissism. *The Journal of Psychology*. 2010. 145:1, p. 1-22, DOI: 10.1080/00223980.2010.528073

10. Lynn Ng W., Mofrad S., Uba I. Effect of Birth Order on Differential Parental Treatment of Children. *Asian Social Science*. 2014. 14, p. 132-137, DOI: 10.5539/ass.v10n14p132

11. Zuria M., Hasimah I., Sallen A. & Amla S. Family Communication, Sibling Position and Adolescents' Sense of Responsibility. *World Applied Science Journal*. 2011. 14. p. 74-80.

REFERENCES

1. Alekseeva, O. S. (2017). Porядok rozhdeniya y kohnytnvnoe razvytye syblynhov [Birth order and sibling's cognitive development]. *Psihologicheskie issledovaniia: elektronnyi nauchnyi zhurnal – Psychological research: electronic scientific journal*, 2 (2) [in Russian].

2. Evtukh, T. V., & Balandyna L. L. (2013). Razlychayushcheesia otnoshenye v systeme «Rodytely-dety» [Differences in attitude in child-parental system]. *Vestnyk PNHPU. Psikhologicheskyye i pedahohycheskyye nauky – Bulletin of PGGPU. Psychological and pedagogical sciences*, 1, 63-75 [in Russian].

3. Malenova, A.Yu., & Liashevskaya, A. V. (2014). Syblynhovaia pozytysia i vozrast rebenka kak faktori materynskoho otnosheniya [Sibling's position and the age of

the child as a precursors of mothering]. *Vestnyk Omskoho unyversyteta. Seryia «Psykhohyia» – Bulletin of Omsk University. Series "Psychology"*, 2, 48–57 [in Russian].

4. Osodlo, V. I. (2017). Problema syblinhovykh stosunkiv u simi: vporiadkuvannia naukovooho dyskursu [The problem of sibling's relationships: scientific discussion]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Bulletin of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine*, 1 [in Ukrainian].

5. Posvistak, O. A. (2017). *Teoretyko-istorychni osnovy psykhologii simi [Theoretical and historical foundations of family Psychology]*. Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].

6. Laining, A. S. (1994). Parent perceptions and expectations for siblings of different birth-order position. *Retrospective Theses and Dissertations* [in English].

7. Nevelyn, N. Trumpeter; Watson, P. J., Brian, J., O'Leary & Bart L., Weathington. (2008). Self-Functioning and Perceived Parenting: Relations of Parental Empathy and Love Inconsistency with Narcissism, Depression, and

Self-Esteem. *The Journal of Genetic Psychology*, 169 (1), 51-71, DOI: 10.3200/GNTP.169.1.51-71 [in English].

8. Poonam & Shakuntala Punia. (2012). Impact of Parental and Contextual Factors on Differential Treatment of Siblings in the Families. *Studies on Home and Community Science*, 2012, 6 (2), 107-112, DOI: 10.1080/09737189.2012.11885375 [in English].

9. Ricky Finzi-Dottan & Orna Cohen. (2010). Young Adult Sibling Relations: The Effects of Perceived Parental Favoritism and Narcissism. *The Journal of Psychology*, 145 (1), 1-22, DOI: 10.1080/00223980.2010.528073 [in English].

10. Lynn, Ng W., Mofrad, S., Uba, I. (2014). Effect of Birth Oder on Differential Parental Treatment of Children. *Asian Social Science*, 14, 132-137, DOI: 10.5539/ass.v10n14p132 [in English].

11. Zuria, M., Hasimah, I., Sallen, A., & Amla, S. (2011). Family Communication, Sibling Position and Adolescents' Sense of Responsibility. *World Applied Science Journal*, 14, 74-80 [in English].

Alina Chetveryk-Burchak,

*PhD (Candidate of Psychological Sciences), assistant professor,
Department of Pedagogical Developmental Psychology,
Oles Honchar Dnipro National University,
72, Haharina Avenue, Dnipro, Ukraine*

PARENTAL ATTITUDE TOWARDS CHILDREN OF DIFFERENT SIBLING POSITION

One of the core tasks for parents is maintaining their children's optimal functioning and mental health. The differential perception of siblings depending on their birth order appears to be a precursor of their future well-being. The purpose of the study is to present theoretical and empirical analysis of the differences in parental treatment of the children of different birth order. Thirty married couples with children completed questionnaires to measure the specific features of their parental characteristics. The study covers theoretical and empirical analysis of the modern scientific approaches and theories concerning parental attitude towards siblings. Statistic analysis was held using IBM SPSS Statistics 20. The findings of the study revealed that parents of "the only child" tend to have higher level of attachment, control, demands, anxiety and inconsistency in upbringing comparing to the other sibling position of the "younger" child. The parents of the only child are more satisfied with their parent-child relationships. The investigation of the differences in attitude towards senior siblings proved parents to be more cooperative, demanding, inconsistent and rigorous. They provide children with higher level of autonomy psychological distance. The younger siblings are less controlled, demanded and independent. The study summarizes significant differences of parental treatment towards children of different birth order. It highlighted the importance of early significant relationships in shaping human being's personality.

Keywords: parent-child relationships, birth order, sibling position, educational settings, parental attitude.

Подано до редакції 06.06.2019